

## UNHCR novērojumi saistībā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta rīkojumu par ārkārtējās situācijas izsludināšanu (Nr. 518)

### I. Ievads

1. Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu jautājumos (UNHCR) pārstāvniecība Ziemeļvalstīs un Baltijas valstīs līdz ar šo sniedz savus novērojumus saistībā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta rīkojumu Nr. 518 par ārkārtējās situācijas izsludināšanu (turpmāk – Rīkojums).
2. UNHCR ir tieši ieinteresēts tiesību aktu priekšlikumos patvēruma jomā, jo Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālā asambleja ir uzticējusi Aģentūrai pilnvaras nodrošināt bēgļiem starptautisku aizsardzību un kopā ar valdībām rast pastāvīgus risinājumus bēgļu problēmu jautājumos.<sup>1</sup> UNHCR statūtu 8. punkts nosaka UNHCR atbildību par starptautisko konvenciju par bēgļu aizsardzību uzraudzību<sup>2</sup>, savukārt 1951. gada Konvencija par bēgļu statusu<sup>3</sup> un tās 1967. gada Protokols par bēgļu statusu (turpmāk kopā – “1951. gada Konvencija”) nosaka valstīm pienākumu sadarboties ar UNHCR, īstenojot tā pilnvaras, un jo īpaši atvieglot UNHCR pienākumu uzraudzīt 1951. gada Konvencijas noteikumu piemērošanu (1951. gada Konvencijas 35. pants un 1967. gada Protokola II pants).<sup>4</sup>
3. UNHCR uzraudzības atbildība daļēji tiek īstenota, izdodot skaidrojošas pamatnostādnes par to noteikumu un terminu nozīmi, kas ir iekļauti starptautiskajos bēgļu dokumentos un jo īpaši 1951. gada Konvencijā. Šādas vadlīnijas ir iekļautas UNHCR rokasgrāmatā par bēgļa statusa noteikšanas procedūrām un kritērijiem un turpmākajās vadlīnijās par starptautisko aizsardzību (“UNHCR rokasgrāmata”).<sup>5</sup> UNHCR arī pilda savus uzraudzības pienākumus, sniedzot komentārus par normatīvo aktu un politikas priekšlikumiem, kas ietekmē to personu aizsardzību un ilgstošus risinājumus, kuras tas skar.

### II. Vispārīgas piezīmes

4. Rīkojums tika pieņemts 2021. gada 10. augustā, lai reaģētu uz pēkšņo bēgļu un migrantu skaita pieaugumu, kuri no Baltkrievijas nelikumīgi ierodas Latvijā.<sup>6</sup> UNHCR atzīmē, ka Rīkojums neievieš pastāvīgas izmaiņas patvēruma sistēmā Latvijā, bet tam ir pagaidu raksturs, kas ir ierobežots noteiktā ģeogrāfiskajā apgabalā un tika pieņemts, lai risinātu aktuālo situāciju uz robežas ar Baltkrieviju.<sup>7</sup>

<sup>1</sup> ANO Ģenerālā asambleja, Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu jautājumos biroja statūti, 1950. gada 14. decembris, A/RES/428(V); pieejams: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3628.html> (“Statūti”).

<sup>2</sup> Turpat, 8.(a) punkts. Saskaņā ar Statūtu 8.(a) punktu UNHCR ir kompetenta uzraudzīt starptautiskās konvencijas bēgļu aizsardzībai. Formulējums ir atklāts un pielāgojams, un tas neierobežo UNHCR uzraudzības funkcijas piemērojamību vienai vai citai konkrētajai starptautiskajai bēgļu konvencijai. Tādējādi UNHCR saskaņā ar tā Statūtiem ir kompetents uzraudzīt visas konvencijas, kas attiecas uz bēgļu aizsardzību, UNHCR uzraudzības pienākums, 2002. gada oktobris; pieejams: <http://www.refworld.org/docid/4fe405ef2.html>, 7.–8. lpp.

<sup>3</sup> ANO Ģenerālā asambleja, Konvencija par bēgļu statusu, 1951. gada 28. jūlijs, Apvienoto Nāciju Organizācijas līgumu sērija, Nr. 2545, 189. sēj.; pieejams: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3be01b964.html>. Saskaņā ar 1951. gada Ženēvas konvencijas 35. panta 1. punktu UNHCR ir “pienākums uzraudzīt Konvencijas noteikumu piemērošanu”.

<sup>4</sup> UNHCR uzraudzības atbildība ir atspoguļota arī ES tiesību aktos, tostarp kā vispārīga atsauce uz 1951. gada Konvenciju Līguma par ES darbību 78. panta 1. punktā.

<sup>5</sup> UNHCR, Rokasgrāmata par bēgļa statusa noteikšanas procedūrām un kritērijiem un Vadlīnijas par starptautisko aizsardzību saskaņā ar 1951. gada Konvenciju un 1967. gada Protokolu par bēgļu statusu, 2019. gada aprīlis, HCR/IP/4/ENG/REV. 4; pieejams: <https://www.refworld.org/docid/5cb474b27.html>.

<sup>6</sup> Latvijas Republikas Ministru kabineta 2021. gada 10. augusta Rīkojums Nr. 518 par ārkārtējās situācijas izsludināšanu; pieejams: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/325266>.

<sup>7</sup> Līdz ar ārkārtējās situācijas izsludināšanu tiek ieviests triju mēnešu ārkārtējās situācijas periods no 2021. gada 11. augusta līdz 10. novembrim un tiek noteiktas četras administratīvās teritorijas, kurās ir izsludināta ārkārtējā situācija, – Ludzas, Krāslavas, Augšdaugavas novads un Daugavpils pilsēta; pieejams: <https://bit.ly/3lvULJk>.

5. UNHCR 2021. gada 17. augusta vēstulē Latvijas valdībai ir izklāstījis tā sākotnējos novērojumus par Rīkojumu. Šie Novērojumi ir sagatavoti, lai sīkāk izstrādātu mūsu sākotnējos komentārus. UNHCR sniedz šos novērojumus ar izpratni, ka valdība šobrīd apsver, vai ir nepieciešama ārkārtējās situācijas paildzināšana.
6. UNHCR atzīst Latvijas izaicinājumus saistībā ar situāciju uz robežas ar Baltkrieviju, kas ir radījusi lielu spiedienu uz uzņemšanas un patvēruma sistēmām, un piekrīt valdības bažām par patvēruma un migrācijas politizēšanas draudiem. Tomēr UNHCR uzskata, ka pamattiesības meklēt patvērumu un neizraidīšanas princips ir jāievēro arī ārkārtējās situācijās.
7. UNHCR uzskata, ka, cieši sadarbojoties un kopīgi apņemoties ievērot bēgļu aizsardzības pamatprincipus, situāciju var pārvaldīt ar tiesībām pamatotā veidā un saskaņā ar starptautiskajām tiesībām, humanitārajiem standartiem un Eiropas cilvēktiesību un bēgļu aizsardzības tiesību aktiem. Saistībā ar to UNHCR ir gatavs sniegt turpmākas tehniskās konsultācijas visiem attiecīgajiem dalībniekiem Latvijā un atbalstīt valdību nolūkā rast atbilstošu risinājumu, lai cilvēki, kuriem ir nepieciešama starptautiskā aizsardzība, tiktu nodrošināti ar efektīvu piekļuvi patvērumam<sup>8</sup> un lai viņu patvēruma pieteikumi tiktu izskatīti atbilstoši godīgai un ātrai patvēruma procedūrai.<sup>9</sup>

### III. Konkrēti novērojumi

#### *Ārkārtas gadījumos nevar mazināt aizsardzību pret izraidīšanu un tiesības meklēt patvērumu*

8. Rīkojums izslēdz iespēju meklēt patvērumu personām, kuras mēģina un/vai kurām izdodas nelikumīgi šķērsot robežu, un paredz, ka Valsts robežsardzei, Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem un Valsts policijai ir jāliek personai atgriezties valstī, no kuras tā ir šķērsojusi robežu, un šim nolūkam ir jāizmanto visi to rīcībā esošie līdzekļi. Tādējādi tiesības meklēt patvērumu un aizsardzību pret izraidīšanu minētajās četrās teritorijās, kurās ir izziņota ārkārtējā situācija, uz laiku tiek apturētas.<sup>10</sup>
9. Lai gan valstīm ir suverēnas tiesības pārvaldīt un kontrolēt savas robežas, kā arī noteikt personu tiesības ieceļot un uzturēties valstī, šī privilēģija ir pakļauta starptautiskajām juridiskajām saistībām, kuras valstīm ir godprātīgi jāievēro, nodrošinot, ka valsts tiesību akti, politika un prakse atbilst starptautiskajām tiesībām.<sup>11</sup>
10. UNHCR atzīst, ka, lai gan izņēmuma apstākļos saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (ECK) 15. pantu noteiktas tiesības var mazināt,<sup>12</sup> šis noteikums izslēdz atkāpes no šīs Konvencijas 2. un 3. pantā paredzētā neizraidīšanas principa.<sup>13</sup> Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) ir atkārtoti norādījusi, ka valstis principā var brīvi kontrolēt

<sup>8</sup> UNHCR, Praktiski apsvērumi godīgām un ātrām robežu procedūrām un solidaritātei Eiropas Savienībā, 2020. gada 15. oktobris; pieejams: <https://www.refworld.org/docid/5f8838974.html>.

<sup>9</sup> UNHCR, UNHCR Diskusiju dokuments "Godīgi un ātri: par paātrinātām un atvieglotām procedūrām Eiropas Savienībā", 2018. gada 25. jūlijs; pieejams: <https://www.refworld.org/docid/5b589eef4.html>.

<sup>10</sup> Turpat 7.

<sup>11</sup> UNHCR, Vadlīnijas par reaģēšanu uz bēgļu un patvēruma meklētāju nelikumīgu tālāku pārvietošanos, 2019. gada septembris; pieejams: <https://www.refworld.org/docid/5d8a255d4.html>.

<sup>12</sup> 2021. gada 12. oktobrī Latvija nav iesniegusi paziņojumu par atkāpi Eiropas Padomes ģenerālsekretāram.

<sup>13</sup> Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT), Rokasgrāmata par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 15. pantu, atjaunināta 2021. gada 30. aprīlī; pieejams: [https://www.echr.coe.int/documents/Guide\\_Art\\_15\\_ENG.pdf](https://www.echr.coe.int/documents/Guide_Art_15_ENG.pdf).

ārvalstnieku ieceļošanu, uzturēšanos un izraidīšanu, tomēr nav attaisnojama tāda valsts prakse, kas nav savienojama ar tās saistībām, kuras nosaka Konvencija.”<sup>14</sup>

11. Turklāt 1951. gada Konvencijas kodols ir valstu pienākums nodrošināt neizraidīšanas principu. Saskaņā ar 1951. gada Konvencijas 33. pantu valstīm ir pienākums “nekādā veidā” nesūtīt atpakaļ un neizraidīt personas, kurām ir nepieciešama starptautiskā aizsardzība, uz jebkuru valsti, kurā tās saskaras ar vajāšanu vai pamatotu iespējamību ciest nopietnu kaitējumu.<sup>15</sup>
12. Izteiciens “nekādā veidā” norāda, ka izraidīšanas jēdziens ir jāinterpretē plaši. Tam par iemeslu ir fakts, ka viens no starptautisko bēgļu tiesību pamatmērķiem ir nodrošināt, lai bēgļi, kuri meklē drošību ārzemēs, netiktu nosūtīti atpakaļ uz valsti, kurā viņi var saskarties ar vajāšanu, spīdzināšanu un/vai nopietnu sliktu apiešanos, kuras dēļ viņi ir aizbēguši no savas mītnes valsts, lai izvairītos no šādām darbībām.<sup>16</sup>
13. Ir būtiski atgādināt, ka pamattiesības meklēt un iegūt patvērumu ir noteiktas Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas<sup>17</sup> 14. panta 1. punktā un secīgi tās ir iekļautas 1951. gada Konvencijā, kuras dalībvalsts ir Latvija. Tiesības uz patvērumu ir paredzētas arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (ES Harta) 18. pantā un plašāk aplūkotas Patvēruma procedūru direktīvas (2013/32/ES) 3., 6. un 7. pantā, garantējot katrai personai tiesības pieteikties patvērumam teritorijā, tostarp uz robežas, un nosakot Dalībvalstīm pienākumu reģistrēt un apstrādāt šādus pieteikumus neatkarīgi no veida, kādā pieteicējs ir ieceļojis valstī.
14. Ņemot vērā iepriekšminēto, UNHCR nostāja ir tāda, ka valstij, kurai uz tās robežām ir iesniegts patvēruma pieprasījums, vismaz uz laiku ir jānodrošina uzņemšana, lai izskatītu patvēruma pieprasījumu, jo pretējā gadījumā princips par tiesībām uz patvēruma meklēšanu un neizraidīšanu zaudētu savu nozīmi.<sup>18</sup> Turklāt ES tiesību akti neparedz iespēju apturēt patvēruma pieprasījumu reģistrāciju vai nosūtīt atpakaļ personas uz robežas bez atbilstošas un pilnīgas personas pieprasījuma izskatīšanas neatkarīgi no tā, vai persona ir šķērsojusi robežu parastā vai citā veidā.<sup>19</sup>
15. Valsts pienākums aizsargāt personu pret izraidīšanu iestājas, tiklīdz persona ierodas pie robežas, apgalvojot, ka ir apdraudēta vai baidās atgriezties savā izcelsmes valstī vai

<sup>14</sup> Skatīt ECT, Gruzija pret Krieviju (I) Hirsi Jamaa un citi, 179. punkts, un Sharifi un citi, 224. punkts; Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT), Lielās palātas spriedums N.D. un N.T. pret Spāniju, 2020. gada 13. februāris, 209. un 232. punkts; pieejams: <https://bit.ly/2YkPwni>.

<sup>15</sup> ANO Augstais komisārs bēgļu jautājumos (UNHCR), Īss izklāsts: Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstais komisārs bēgļu jautājumos Amerikas Savienoto Valstu Augstākajā tiesā lietā *CHAD F. WOLF, ACTING SECRETARY OF HOMELAND SECURITY, et al., PETITIONERS, v. INNOVATION LAW LAB, et al., RESPONDENTS.*, 2021. gada 22. janvāris, Nr. 19-1212, <https://www.refworld.org/docid/600edeb94.html>.

<sup>16</sup> UNHCR Izpildkomiteja (ExCom), Neizraidīšana, Nr. 6 (XXVIII), ANO Dok. Nr. 12A A/32/12/Add.1 (1977. gada 12. oktobris); UNHCR ExCom., Vispārīgs secinājums par starptautisko aizsardzību, Nr. 79 (XLVII), ANO Dok. A/AC.96/878 (1996. gada 11. oktobris).

<sup>17</sup> ANO ĢA, Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, 1948. gada 10. decembris, 217 A (III); pieejams: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3712c.html>.

<sup>18</sup> Turpat 8, 1.–2. lpp.; ANO Augstais komisārs bēgļu jautājumos (UNHCR), Galvenie juridiskie apsvērumi par piekļuvi teritorijai personām, kurām ir nepieciešama starptautiskā aizsardzība reaģēšanas uz Covid-19 kontekstā, 2020. gada 16. marts; pieejams: <https://www.refworld.org/docid/5e7132834.html>. Lietā M. A. un citi pret Lietuvu ECT konstatēja, ka “Valsts jurisdikcija imigrācijas un robežkontroles jomā, protams, nozīmē valsts atbildību par jebkādiem cilvēktiesību pārkāpumiem, kas ir notikuši šīs kontroles veikšanas laikā”.(60) Citiem vārdiem, valsts jurisdikcijas atzīšana uz tās robežām ir nedalāmi saistāma ar cilvēktiesību līgumu piemērojamību, kas iekļauj “apstiprinātus pasākumus, kuri garantē, ka personas, kuras ir pakļautas to jurisdikcijai, var izmantot un baudīt [savas] tiesības”.(61)” 19. pants; pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-188267>.

<sup>19</sup> Patvēruma procedūras (Direktīva Nr. 2013/32/ES) nosaka, ka dalībvalstīm ir jāreģistrē katrs to teritorijā iesniegtais pieteikums, tostarp uz robežas vai tranzīta zonās, triju dienu laikā (un ne vairāk kā desmit dienu laikā, ja vienlaicīgi tiek iesniegts liels skaits pieteikumu); skatīt Patvēruma procedūras 6. pantu. Kad pieteikums ir iesniegts, tā izskatīšana ir jāpabeidz pēc iespējas drīzāk, neietekmējot “adekvātu un pilnīgu izskatīšanu”; skatīt Patvēruma procedūras 18. apsvērumu un 31. panta 2. punktu, kā arī noteikto EST judikatūru (skatīt, piemēram, lietas C-36/20 PPU, 74. punkts; -921/19, 48. punkts; C-556/17, 53. punkts; -585/16, 109. punkts). Neregulāra ierašanās nav pamats reģistrācijas apturēšanai.

jebkurā citā valstī. Tomēr nav vienas pareizas formulas vai frāzes, kā šīs bažas būtu jāizsaka.<sup>20</sup>

16. Ņemot vērā iepriekšminēto, UNHCR iesaka Latvijai uz savām robežām nodrošināt uzņemšanu savā teritorijā un piekļuvi patvēruma procedūrām tiem, kuri vēlas meklēt patvērumu, pilnībā ievērojot neizraidīšanas principu, tostarp ārkārtas gadījumos.

### *Tiesības meklēt patvērumu netiek diskriminētas atkarībā no ierašanās veida*

17. Rīkojuma sestajā punktā ir skaidri noteikts, ka patvēruma pieteikumi no personām, kuras šķērso robežu nelikumīgi, robežsardzei un citām iestādēm, kas atrodas četrās administratīvajās teritorijās, nav jāpieņem. Šī rīkojuma noteikumā nav paredzēti izņēmumi.
18. 1951. gada Ženēvas Konvencijas 31. panta 1. punkts aizliedz piemērot sodus bēgļiem, kuri ir ieradušies tieši no teritorijām, kurās bēgļu dzīvība vai brīvība ir bijusi apdraudēta, un kuri bez kavēšanās ir pieteikušies valsts varas iestādēs, uzrādot pamatotus iemeslus, kādēļ viņi ir ieradušies vai atrodas attiecīgajā valstī nelikumīgi. Šos sodus nekad nedrīkst interpretēt tā, ka tiek atņemtas bēgļu tiesības meklēt un izmantot patvērumu vai aizsardzību pret izraidīšanu, kā ir paredzēts 1951. gada Konvencijā<sup>21</sup>.
19. 1951. gada Konvencijas 31. pantā ir atzīts, ka, izmantojot tiesības meklēt patvērumu, bēgļi bieži vien ir spiesti ierasties, ieceļot vai uzturēties teritorijā bez atļaujas vai dokumentiem vai ar dokumentiem, kas ir nepietiekami, viltoti vai iegūti krāpnieciskā ceļā.<sup>22</sup>
20. Ceļošana, neievērojot attiecīgās ceļošanas un imigrācijas prasības, tostarp, piemēram, vīzas prasības vai reģistrācijas procedūras, lai likumīgi izceļotu no vienas valsts un ieceļotu citā, bieži vien ir nenovēršama realitāte bēgļiem, kuri vēlas izmantot starptautisko aizsardzību, kas viņiem tiek piešķirta saskaņā ar 1951. gada Konvenciju.<sup>23</sup>
21. Ņemot vērā iepriekšminēto, UNHCR iesaka grozīt Rīkojumu, lai personām, kuras šķērso robežu nelikumīgi un izsaka vēlmi meklēt patvērumu, tiktu nodrošināta

<sup>20</sup> UNHCR mutvārdu iejaukšanās Eiropas Cilvēktiesību tiesās – lietas izskatīšana Hirsi un citi pret Itāliju, 2011. gada 22. jūnijs, pieteikums Nr. 27765/09, <http://www.refworld.org/docid/4e0356d42.html>.

<sup>21</sup> UNHCR, UNHCR apsvērumi par likumprojektu, ar ko groza Likumu par ārvalstniekiem un Likumu par aizsardzības piešķiršanu ārzemniekiem Polijas Republikas teritorijā (UD265), 2021. gada 16. septembris, <https://www.refworld.org/docid/61434b484.html>; UNHCR, UNHCR apsvērumi par grozījumu projektu Lietuvas Republikas likumā par ārvalstnieku juridisko statusu (Nr. 21-29207), 2021. gada 27. septembris, <https://www.refworld.org/docid/615322844.html>.

<sup>22</sup> EXCOM Secinājums Nr. 58 (XL) 1989, (a) punkts. ANO Bēgļu un bezvalstnieku Ad Hoc komiteja, *Comité spécial pour les réfugiés et les apatrides, Deuxième session, Project de rapport du Comité spécial de l'apatridie et des problèmes connexes, Lake Success, New York, 16 janvier au février 1950*, 1950. gada 15. februāris, E/AC.32/L.38, komentārs toreizējā projekta 26. panta 1. punktam, <http://www.refworld.org/docid/3ae68c264.html>: 'Le réfugié dont le départ du pays d'origine est généralement une évasion, est rarement en état de se conformer aux conditions requises pour pénétrer régulièrement (possession d'un passeport national et d'un visa national) dans le pays de refuge. Il serait conforme à la notion d'asile de ne pas imposer de sanctions pénales au réfugié qui, fuyant les persécutions, traverse clandestinement la frontière, mais se présente aussitôt que possible aux autorités du pays d'asile, et est reconnu comme réfugié de bonne foi'. R v. Asfaw, [2008] UKHL 31, Apvienotā Karaliste: Lordu palāta (Tiesu komiteja), 2008. gada 21. maijs, 9. punkts, [http://www.refworld.org/cases,GBR\\_HL,4835401f2.html](http://www.refworld.org/cases,GBR_HL,4835401f2.html). Mahamad Arwah Abdi un citi pret Iekšlietu ministru un citiem, lieta Nr. 734/2010, Dienvidāfrika: Augstākā apelācijas tiesa, 2011. gada 15. februāris, 22. punkts, <http://www.refworld.org/cases,SASCA,50239bb62.html>.

<sup>23</sup> ANO Ad Hoc Bēgļu un bezvalstnieku komiteja, Ad hoc Bezvalstniecības un ar to saistīto problēmu komiteja, Bēgļu un bezvalstnieku statuss – Ģenerālsēkretāra memorānds, 1950. gada 3. janvāris, E/AC.32/2, komentārs par toreizējā projekta 24. panta 2. punktu, <http://www.refworld.org/docid/3ae68c280.html>, kurā ir teikts: "(a) bēgļis, kura izceļošana no savas izcelsmes valsts parasti ir lidojums, reti spēj izpildīt prasības legālai ieceļošanai (valsts pase un vīza) patvēruma valstī. Saskaņā ar patvēruma jēdzienu bēgļi, kurš ir izbēdzis no vajāšanas un kurš pēc slepenas robežas šķērsošanas pēc iespējas drīzāk piesakās patvēruma valsts iestādēs, vajadzētu atbrīvot no sodiem." UNHCR, *Beyond Proof*, uzticamības novērtējums ES patvēruma sistēmās: Pilns ziņojums, 2013. gada maijs, 213. lpp., <https://www.refworld.org/docid/519b1fb54.html>.

uzņemšana Latvijas teritorijā un piekļuve patvēruma procedūrām neatkarīgi no viņu ieceļošanas veida un pilnībā ievērojot neizraidīšanas principu.

*Valsts privilēģijām piešķirt piekļuvi, pamatojoties uz humāno palīdzību, nevajadzētu mazināt patvēruma meklēšanas tiesības*

22. UNHCR vēlas norādīt, ka kopš 2021. gada 11. augusta aptuveni 44 personām izņēmuma kārtā ir piešķirta piekļuve teritorijai.<sup>24</sup> Tomēr par viņu uzņemšanu, pamatojoties uz izņēmuma un humanitāriem iemesliem, ir panākta vienošanās, un viņiem nav bijis atļauts pieteikties patvērumam.
23. Tiesības meklēt patvērumu nedrīkst samērot ar valsts privilēģijām piešķirt ieceļošanas atļauju, pamatojoties uz humāniem apsvērumiem. Valstis var lemt atļaut ilgstošu uzturēšanos, tikai pamatojoties uz līdzjūtības iemeslu, piemēram, vecuma, veselības stāvokļa vai ģimenes attiecību dēļ. Šie gadījumi ir skaidri jānošķir no gadījumiem, kad pastāv starptautiskās aizsardzības nepieciešamība un pienākums ievērot neizraidīšanas pamatprincipu, un tādējādi tie tieši skar UNHCR.
24. Bēgļa statusa kritēriji 1951. gada Konvencijas izpratnē ir jāinterpretē tā, lai personas, kuras atbilst bēgļa definīcijai, tiktu atzītas un aizsargātas saskaņā ar šo instrumentu. Papildu aizsardzības nodrošināšanas pasākumi būtu jāīsteno tā, lai stiprinātu, nevis grautu pašreizējo globālo bēgļu aizsardzības režīmu.<sup>25</sup>
25. ES tiesību aktos ir arī skaidri noteikta atšķirība starp aizsardzību, kas tiek piešķirta patvēruma meklētājiem un bēgļiem saskaņā ar ES patvēruma *acquis* instrumentiem, un aizsardzību, kas tiek attiecināta uz personām, kurām nav nepieciešama starptautiskā aizsardzība humānu apsvērumu dēļ<sup>26</sup>. Arī Eiropas Savienības Tiesa (EST) ir apstiprinājusi, ka, ja persona atbilst bēgļa un/vai alternatīvās aizsardzības definīcijā noteiktajiem kritērijiem, valstij nav rīcības brīvības nepiešķirt starptautisko aizsardzību.<sup>27</sup> Turklāt, tiklīdz uz robežas tiek iesniegts aizsardzības pieprasījums, šis pieprasījums ir jāreģistrē ne ilgāk kā sešu darbdienu laikā un dalībvalstīm ir pienākums atvieglot piekļuvi patvēruma procedūrai.<sup>28</sup>

*Jāvairās no nepārdomātas spēka lietošanas, lai atturētu no ierašanās*

26. Rīkojums ievieš īpašu noteikumu, saskaņā ar kuru Valsts robežsardze, Nacionālie bruņotie spēki un Policija ir pilnvarota lietot visus līdzekļus un procedūras, tostarp fizisku spēku, lai nepieļautu personu nelikumīgu robežas šķērsošanu.<sup>29</sup> Rīkojumā nav atsauces uz spēka lietošanu kā pēdējo līdzekli, ja tas ir pamatoti, nepieciešami un samērīgi.
27. Pārmērīga spēka lietošana jomās, uz kurām attiecas ES tiesību akti, var izraisīt ECK 2. un 3. panta, kā arī ES Hartas 1. un 4. panta pārkāpumus. Saskaņā ar ECK spēka

<sup>24</sup> LSM.LV Latvijas sabiedrisko plašsaziņas līdzekļu portāls, Par nelikumīgu Latvijas un Baltkrievijas robežas šķērsošanu ir aizturētas sešas personas, 2021. gada 12. oktobris; pieejams: <https://bit.ly/30rfyWF>.

<sup>25</sup> UNHCR – Papildu aizsardzības veidi: to būtība un saistība ar starptautisko bēgļu aizsardzības režīmu, EC/50/SC/CRP.18.

<sup>26</sup> Kvalifikācijas direktīvā (Direktīva 2011/95/ES) ir noteikts, ka “trešo valstu valstspiederīgie vai bezvalstnieki, kuriem ir atļauts palikt dalībvalstu teritorijā tādu iemeslu dēļ, kas nav saistīti ar nepieciešamību pēc starptautiskās aizsardzības, bet gan pēc saprātīga līdzjūtības principa vai humānu apsvērumu dēļ, netiek iekļauti šīs Direktīvas darbības jomā.” (KD 15. apsvērumš); skatīt arī EST lietu C-638/16 PPU, 44. un 51. punkts.

<sup>27</sup> Kvalifikācijas direktīvas 13. un 18. pants (Direktīva Nr. 2011/95/ES) un 2015. gada 24. jūnija spriedumi, H. T., C-373/13, EU:C:2015:413, 63. punkts, un 2018. gada 12. aprīļa spriedumi, A un S, C-550/16, EU:C:2018:248, 52. un 54. punkts). (Apvienotās lietas C-391/16, C-77/17 un C-78/17, 89. punkts).

<sup>28</sup> C-36/20 PPU, 63. un 76. punkts.

<sup>29</sup> Turpat 7.

lietošana ir pieļaujama tikai kā galējs līdzeklis, ja tas ir nepieciešams, samērīgs un pamatots leģitīma mērķa sasniegšanai.<sup>30</sup> Valstīm ir pienākums aizsargāt cilvēkus pret dzīvības zaudēšanu un necilvēcīgu apiešanos vai sodīšanu. Tas iekļauj aizsardzību pret nesamērīgu vardarbību.<sup>31</sup>

28. ECT ir arī norādījusi, ka valstīm ir spēkā pienākums aizsargāt personas uz robežām pret dzīvības zaudēšanu vai smagu ievainojumu gūšanu, tostarp no trešo personu vai savas puses, kā arī nodrošināt piekļuvi medicīniskajiem pakalpojumiem. Šīs saistības iekļauj pienākumu nodrošināt, lai tiesiskais regulējums un esošās administratīvās procedūras paredzētu noteikumus pārkāpumu novēršanai, sankcijas to atturēšanai un ļautu īstenot ātru un neatkarīgu izmeklēšanu, ja tiek apgalvots, ka valsts pārstāvji ir nodarījuši nopietnu kaitējumu.<sup>32</sup>

29. UNHCR vēlas uzsvērt, ka valstīm ir jāatturas no vardarbības pret patvēruma meklētājiem, ja vienīgie iemesli tai ir nelikumīga šķērsošana neatkarīgi no starptautiskajām un humanitārajām vajadzībām, un viņu ierašanās novēršanas un/vai kavēšanas, lai liegtu iekļuvi Latvijas teritorijā. UNHCR arī iesaka grozīt Rīkojumu tā, lai būtu paredzēti apsvērumi par nepieciešamību un samērīgumu saistībā ar jauktu plūsmu pārvaldību.

#### **IV. Secinājums**

30. UNHCR īpaši mudina Ministru kabinetu un Iekšlietu ministriju pienācīgi apsvērt šos novērojumus un attiecīgi grozīt Rīkojumu. UNHCR ir gatavs iesaistīties konstruktīvā dialogā un joprojām ir jūsu rīcībā, lai piedāvātu savas zināšanas un atbalstu pašreizējās situācijas risināšanā saskaņā ar starptautiskajiem tiesību aktiem un bēgļu aizsardzības standartiem.

***UNHCR, 2021. gada 13. oktobrī***

<sup>30</sup> ECT, McCann un citi pret Apvienoto Karalisti (GC), Nr. 18984/91, 1995. gada 27. septembris, 149. punkts, Eiropas Patvēruma tiesību datubāze (asylumlawdatabase.eu).

<sup>31</sup> Pamattiesību aģentūra (FRA), Migrācija: pamattiesību jautājumi uz sauszemes robežām (europa.eu), 2020.

<sup>32</sup> ECT, Osman pret Apvienoto Karalisti, Nr. 23452/94, 1998. gada 28. oktobris; ECT, Mastromatteo pret Itāliju (GC), Nr. 37703/97, 2002. gada 24. oktobris, 72.–73. punkts; ECT, Finogenov un citi pret Krieviju, Nos. 18299/03 un 27311/03, 2011. gada 20. decembris, 209. punkts; pieejams: [https://www.echr.coe.int/documents/handbook\\_asylum\\_eng.pdf](https://www.echr.coe.int/documents/handbook_asylum_eng.pdf); un M.K. un citi pret Poliju, skatīt 183.–184. pants; pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-203840>.